

Anna Wielicka-Regulska, Żaneta Mitmańska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Marietta Kiss
University of Debrecen

Rola i aktywność banków żywności w ograniczaniu strat żywności i niedożywienia w Polsce

Streszczenie

Marnotrawstwo żywności na dużą skalę oraz rosnący odsetek osób niedożywionych to zjawiska, które przyczyniły się do popularyzacji banków żywności. Banki żywności są niezależnymi organizacjami o charakterze instytucji pożytku publicznego przekazującymi żywność od darczyńców pośrednio lub bezpośrednio do osób potrzebujących. Swoimi działaniami uzupełniają, a ostatnio coraz częściej zastępują pomoc ze strony państwa. W artykule przedstawiono historię, procedury i efekty działalności banków na tle zjawisk, które spowodowały powstanie tych jednostek. W pracy zawarto także różne głosy dotyczące roli i funkcjonowania banków żywności, zwracając uwagę na pilną potrzebę zmiany polityki żywnościowej i wyżywieniowej, aby ta lepiej odpowiadała wyzwaniom związanym z marnotrawstwem żywności, dysproporcjami dochodowymi i idącymi za nimi zjawiskami głodu i niedożywienia w gorzej radzących sobie ekonomicznie grupach społecznych.

Słowa kluczowe: marnotrawstwo żywności, niedożywienie, bezpieczeństwo żywnościowe, banki żywności, polityka żywnościowa, polityka wyżywieniowa.

Kody JEL: D10, D47, E61, H55

Wstęp

Marnotrawstwo żywności jest zjawiskiem powszechnym w krajach rozwiniętych. Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oszacowała, że jedna trzecia produkcji żywności jest tracona w drodze z pola do talerza¹ (Raak i in. 2017). Straty żywności w Europie i Ameryce Północnej są szacowane na około 95-115 kg na osobę rocznie, z kolei w Afryce Subsaharyjskiej oraz Południowej i Południowo-Wschodniej Azji jest to około 6-11 kg na osobę rocznie (De Boeck i in. 2017; Priefer, Jörisen, Bräutigam 2016). Za zmarnowaną żywnością stoją nakłady na jej produkcję i dostarczenie w postaci energii, wody, nawozów, środków ochrony roślin itp. Żywność – jej produkcja, przetwórstwo i konsumpcja – jest trzecim co do wielkości źródłem emisji gazów cieplarnianych po budownictwie i transporcie (Papargyropoulou i in. 2014).

¹ <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e.pdf> [dostęp: 20.02.2018].

Straty żywności, których w większości można uniknąć, kontrastują z niedożywieniem i głodem w różnych grupach społecznych i obszarach geograficznych oraz rosnącym zapotrzebowaniem na żywność wynikającym ze wzrostu populacji globalnej (Kołodziejczak, Andrzejewska 2016; Pawlak 2016). Niedożywienie, mimo że kojarzone głównie z krajami rozwijającymi się, staje się zjawiskiem coraz bardziej powszechnym również w krajach rozwiniętych. Departament Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA) określa gospodarstwo domowe jako nie zabezpieczone żywieniowo (*food insecure household*), kiedy „dostęp do odpowiedniej żywności jest ograniczony przez brak pieniędzy lub innych zasobów” (Bacon, Baker 2017; Coleman-Jensen, Gregory, Singh 2014).

Kuriozalnie, mimo stosunkowo niskich cen żywności, obfitości żywności i rozwoju gospodarczego, wiele gospodarstw domowych nie ma dostępu do odpowiedniej żywności, która zapewniłaby zbilansowaną dietę, a tym samym aktywne i zdrowe życie (Goryńska-Goldmann, Wielicka-Regulska, Gazdecki 2016; Bacon, Baker 2017; Jensen 2002). Odpowiedzią na oba niepokojące zjawiska, tj. duże straty żywności szczególnie na etapie produkcji i handlu oraz z drugiej strony niedożywienie, było powstanie, a w ostatnich latach, dynamiczny rozwój banków żywności.

Banki żywności można opisać jako organizacje działające nie dla zysku, które zbierają, przechowują i dostarczają przekazaną od innych podmiotów nadwyżkę żywności do ludzi głodnych i niedożywionych, w sposób bezpośredni – wprost do osób potrzebujących lub pośredni – przez inne organizacje pomocy społecznej (Middleton i in. 2018).

Banki żywności wspomagają organy administracji publicznej w walce z niedożywieniem przy okazji ograniczając marnotrawstwo żywności, a także angażując wokół pomocy żywnościowej najuboższym wiele organizacji, osób fizycznych i tysiące wolontariuszy. W opracowaniu starano się przedstawić historię, sposób działania, a także przeanalizować efekty pracy banków żywności w Polsce i w Europie. Rozważania zakończono dyskusją nad ideą banków żywności i obszarami wymagającymi dalszych dociekań naukowych. Artykuł ma charakter przeglądowy z elementami studium przypadku, jest oparty na danych wtórnych obejmujących zjawisko marnotrawstwa żywności, niedożywienia oraz przeglądzie literatury przedmiotu z wykorzystaniem metody analizy opisowej, porównawczej i dedukcyjnej. Głównymi źródłami informacji były dane ujawnione przez banki żywności oraz organizacje je zrzeszające, a także literatura naukowa.

Banki żywności – historia, sposób działania, efekty

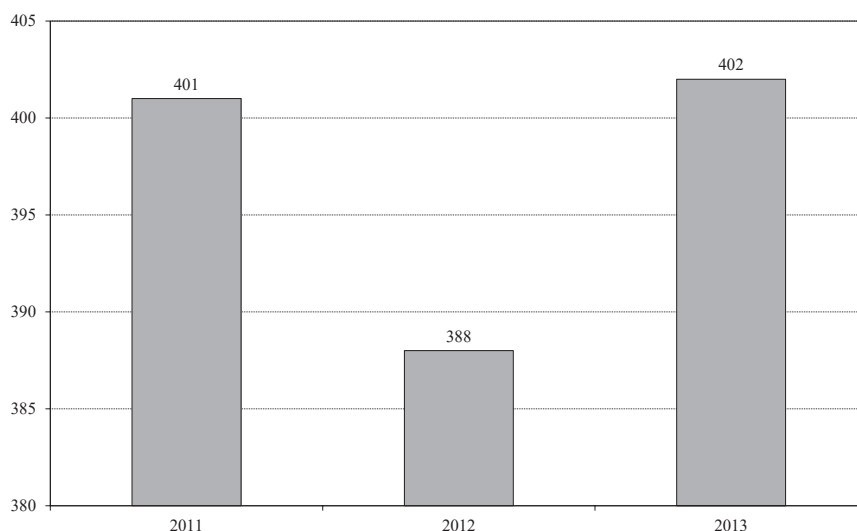
Od początku idea banków, jako systemowego rozwiązania służącego niwelowaniu dysproporcji w podaży i popycie oraz wyrównywaniu poziomu zaopatrzenia gospodarstw domowych w żywność, wypełniła lukę w działaniach pomocowych na rzecz niedożywienia i ograniczania marnotrawstwa żywności. Pierwszy bank żywności powstał w 1967 roku w Stanach Zjednoczonych. W 1984 roku powstał pierwszy bank żywności w Europie – we Francji. Potem dołączyły kolejne kraje europejskie. Banki z poszczególnych krajów utworzyły Europejską Federację Banków Żywności (FEBA), która aktywnie koordynuje działa-

nia i propaguje dobre praktyki wśród stowarzyszonych banków. Federacja obecnie zrzesza 256 banków żywności z 21 krajów europejskich.

Duża efektywność i szerokie uznanie dla działalności społecznej banków wsparły decyzje lokalnych rządów o zasilaniu banków z państwowych rezerw żywności jak również nadwyżek produkowanych w innych krajach Unii Europejskiej. W konsekwencji zwiększyło to pomoc przez zachodnioeuropejskie Banki Żywności. Wg danych FEBA, w latach 2011-2013 banki europejskie przekazały 1191 tys. ton żywności potrzebującym (por. wykres 1).

Wykres 1

Pomoc żywnościowa udzielona przez FEBA w latach 2011-2013 (w tys. ton)

Źródło: FEBA.

W 2015 roku europejskie banki przekazały odpowiednio 2,9 mln posiłków każdego dnia, (czyli 531 000 ton żywności) do 5,7 mln osób, współpracując przy tym z 33 200 partnerskimi organizacjami charytatywnymi².

Początki banków żywności w Polsce i sposób ich działania oraz efekty pracy

W 1993 roku z inicjatywy Jacka Kuronia powstała pierwsza jednostka przy Fundacji Pomoc Społeczna SOS w Warszawie nazwana „Bank Żywności SOS w Warszawie”. Przez dwadzieścia jeden lat działalności przekazała potrzebującym blisko 50 000 ton żywności.

² <http://www.eurofoodbank.eu/> [dostęp: 24.03.2016].

Efekty pracy pierwszego banku żywności w Polsce zainspirowały do powstania kolejnych jednostek. W 1996 roku powstałe banki żywności utworzyły Federację Polskich Banków Żywności, która zrzesza aktualnie 32 banki.

Banki żywności uczestniczą w różnego rodzaju akcjach społecznych o charakterze filantropijnym, również same takie akcje organizują. Dla przykładu prowadzą akcję *Dzielmy się tym, co mamy*, z której za wycieczki organizowane dla wiejskich dzieci, banki uzyskały setki ton ziemiopłodów. Na bieżąco prowadzą zbiórki żywnościowe w supermarketach i sklepach, a także w szkołach – połączone z akcją edukacyjną na rzecz pomocy ubogim.

Sposób działania banków żywności w Polsce

Banki żywności są rozwiązaniem systemowym. Działają na masową skalę, zarówno lokalną, jak i ogólnopolską. Są to podmioty specjalizujące się w zarządzaniu żywnością w obszarze pomocy żywnościowej, a także przeciwdziałaniu jej marnowania. Sposób działania banków żywności obejmuje trzy aktywności. Pierwszą, od której organizacje zaczynają swoją pracę, jest pozyskiwanie żywności. Polega ono na bezpośrednim zachęcaniu darczyńców do przekazania żywności lub przyjmowaniu zgłoszeń przez banki od producentów żywności. Wyszczególnić tu można: firmy spożywcze, piekarnie, sadowników, rolników oraz związki branżowe. Kolejną grupą są dystrybutorzy – od sieci handlowych, sklepów, marketów, giełd rolno-spożywczych po rynki hurtowe. Żywność pochodzi również od osób indywidualnych, ze zbiórek żywności, darowizn żywności koordynowanych przez Biuro Zarządu Federacji. Ponadto, banki są również zaopatrywane w produkty pochodzące ze źródeł Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa. W planach banków żywności jest także zdobycie niewydanych dań z sieci restauracji, hoteli i cateringu. Następną aktywnością, przed którą stają banki, jest koordynacja, transport i formalności. Wyspecjalizowana grupa logistyków z Biura Zarządu Federacji, które znajduje się w Warszawie, ustala z bankami żywności, dokąd w Polsce trafi podarowana żywność i dopełnia wszelkich formalności. Sztab ludzi w bardzo krótkim czasie jest w stanie skoordynować transport żywności, nawet wymagający specjalnych warunków chłodniczych. Ostatnią czynnością, którą muszą wykonać organizacje jest przekazanie żywności do lokalnych organizacji dla potrzebujących. W momencie otrzymania żywności przez bank, jednostki są w stanie w bardzo szybkim czasie przekazać ją dalej do miejscowych organizacji społecznych, takich jak jadłodajnie dla najuboższych rodzin, stołówki dla bezdomnych itp. Każda instytucja dobrze zna zapotrzebowanie swojego środowiska, co świadczy o rozeznaniu w potrzebach organizacji zajmujących się dożywianiem najuboższych. Każdego dnia do magazynów udają się stowarzyszenia i fundacje po żywność dla swoich podopiecznych. Dzięki koordynacji Biura Zarządu Federacji i lokalnej specyfice działalności banków żywności, darczyńcy nie muszą sami szukać organizacji, której chcą przekazać żywność. Każdy bank żywności posiada specjalistyczny magazyn, wyposażony w chłodnie i mroźnię. Jest to bardzo duże wsparcie dla lokalnych organizacji społecznych, które nie muszą dzięki temu zakładać swoich magazynów. Sposoby dostarczania żywności przez organizacje dla potrzebujących są różne. Możliwy jest nawet dowóz żywności do miejsca zamieszkania osoby objętej wsparciem. Możliwe jest to przy małej skali działania i jest praktykowane przede wszystkim na terenach wiejskich, na

których można mieć pewność, że ktoś będzie mógł odebrać produkty. Niezbędna w tym przypadku jest pomoc wolontariuszy. W innych przypadkach najczęściej żywność jest dowożona do poszczególnych miejscowości, w których z określonego punktu odbierają ją beneficjenci.

W przypadku wystąpienia nadwyżek żywności w organizacjach, dane ośrodki organizują poczęstunek dla beneficjentów. Wykorzystują nadmiarowe ilości produktów z krótkim terminem ważności. Oprócz wykorzystania żywności przez organizacje, wydarzenie to integruje również grupy i aktywizuje podopiecznych do działania. Część organizacji przetwarza nadwyżki warzyw i owoców na dżemy. Problemem pozostają jednak wymogi Państwowej Inspekcji Sanitarnej ograniczające możliwości przetwarzania żywności, dlatego niektóre podmioty próbują zachęcać do wykonywania przetworów swoich podopiecznych. Ponieważ wielu z nich nie stać na zakup słoików, jedna z organizacji przekazuje je wraz z owocami i warzywami. W kilku organizacjach przekazywaniu produktów cieszących się małą popularnością wśród beneficjentów, a otrzymywanej żywności towarzyszą broszury z przepisami i radami, jak taką żywność wykorzystać kulinarnie oraz spotkania informacyjne z osobami, które pokazują, jak wykonać rozmaite dania z podanych receptur, zapewniające oryginalne wykorzystanie tej żywności. Drugim rozwiązaniem jest umieszczanie przepisów na opakowaniach artykułów spożywczych. Wielu beneficjentów nie wie, jak wykorzystać otrzymaną żywność. Wynika to najczęściej z różnych deficytów, które dotyczą daną rodzinę czy osobę. Rozwiązanie to pozwala na przeciwdziałanie marnowaniu przekazywanej żywności. Kilka organizacji pomagających osobom bezdomnym w celu zagospodarowania nadwyżki żywności, wiedząc, że nie ma uprawnień do przygotowania dla nich posiłków, zachęca podopiecznych, by sami lub w małych grupach przygotowywali sobie ciepłe dania w siedzibie organizacji. Organizacja zapewnia podstawowy sprzęt między innymi kuchenki, narzędzia, a w razie potrzeby oferuje niezbędną pomoc³.

Zanim Polska stała się członkiem Unii Europejskiej banki żywności pracowały nad wdrożeniem Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej (PEAD). Od 2014 roku program ten jest kontynuowany pod nazwą FEAD (*Fund for European Aid to the Most Deprived*). Banki żywności zostały głównym partnerem społecznym Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w jego realizacji.

W 2015 roku organizacje skupione wokół banków żywności w Polsce dotarły z pomocą żywnościową do około 2 000 000 osób, przekazując 146 000 ton produktów spożywczych, co jest równoznaczne z ok. 7 tys. ciężarówek żywności. W całej Polsce pomoc uzyskało około 3850 organizacji⁴. Wartość przekazanych produktów wyniosła ponad 315 milionów złotych. Produkty pozyskano dzięki darowiznom od sieci handlowych – 1400 ton, darowiznom od producentów żywności – 8200 ton, zbiórkom żywności – 1600 ton, rolnikom przekazującym owoce i warzywa objęte rosyjskim embargiem – 81 000 ton oraz Programowi Operacyjnemu „Pomoc Żywnościowa” – 53 800 ton. W latach 2014 i 2015 najczęściej pozyskiwanymi i przekazywanymi artykułami były owoce i warzywa, ryż, makaron, napoje, mleko, sery, pieczywo oraz słodczyce. Ze wsparcia żywnościowego skorzystały rodziny wie-

³ <http://www.bankizywnosci.pl> [dostęp: 05.2016].

⁴ <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [dostęp: 19.02.2018].

łodzietne, osoby bezrobotne, niepełnosprawne, wychodzące z nałogów i wiele innych, które znalazły się w ciężkiej sytuacji życiowej^{5,6,7}.

Pomiar skali działania banków żywności w różnych przekrojach, np. regionalnych, ze względu na status osoby (zatrudniony, niezatrudniony, z dziećmi, bez dzieci na utrzymaniu) jest utrudniony przez ograniczony zakres ewidencji pomocy i różną szczegółowość sprawozdań dotyczących aktywności banków. Najczęściej banki nie rejestrują zjawiska powtórnych wizyt, co z kolei uniemożliwia stwierdzenie, ile unikalnych osób jest odbiorcami usług banków. Trudno też doszukać się ujednoliconych danych w przekroju czasowym czy informacji o profilu społeczno-demograficznym odbiorców pomocy żywnościowej oferowanej przez banki żywności. Interesującym źródłami informacji są sprawozdania merytoryczne i finansowe Federacji Polskich Banków Żywności, ale w przypadku tych pierwszych dane nie są ujednolicone, co utrudnia porównania między poszczególnymi latami, a czasem je uniemożliwia.

Niedożywienie i marnowanie żywności

Według szacunków, w Polsce 2,5 miliona osób żyje poniżej poziomu skrajnego ubóstwa dysponując na utrzymanie kwotą niższą niż 551 zł⁸. Według danych z badania ankietowego, wśród nauczycieli i pracowników socjalnych przeprowadzonych przez Polską Fundację Pomocy Dzieciom „Maciuś” oszacowano, że około 800 tys. dzieci z klas I-III jest niedożywione (PFPD „Maciuś” 2013a; 2013b).

Obecnie nie mamy dobrej miary braku bezpieczeństwa żywnościowego. Na wykresie 2 przedstawiono dane z Europejskiego Badania Jakości Życia, które wydają się w tej chwili najlepszym porównywalnym źródłem informacji o zmianach w zabezpieczeniu żywnościowym gospodarstw domowych w Unii Europejskiej. Dane dotyczą odpowiedzi na pytanie: „Czy stać Pana (Panią) na posiłek zawierający mięso, drób lub ryby co drugi dzień (jeżeli miałby(-aby) Pan(i) na to ochotę)?”. Wyniki przedstawiono dla Polski, Węgier oraz całej Unii Europejskiej dla lat 2003, 2007, 2012 oraz 2017, w których badanie zostało przeprowadzone. Z analizowanego okresu najgorsze wyniki zanotowano w 2012 roku, co można powiązać z kryzysem gospodarczym i związanym z nim bezrobociem oraz pogorszeniem sytuacji materialnej gospodarstw domowych. W Polsce najniższy odsetek gospodarstw domowych, które nie mogą sobie pozwolić na mięso lub jego ekwiwalent co drugi dzień zanotowano w ostatnim badaniu z 2017 roku, w których tylko 11,4% badanych przyznało się do takich ograniczeń. Dla porównania przedstawiono także dane dla Węgier oraz Unii Europejskiej. Na Węgrzech sytuacja jest znacznie bardziej dramatyczna, podczas gdy średnie wyniki Unii Europejskiej są trochę lepsze niż polskie – szczególnie w ostatnim roku dystans ten zmalał. Można zaryzykować, że przynajmniej częściowo na poprawę sytuacji w Polsce mają wpływ transfery z *Programu Rodzina 500+* ważne dla rodzin z dziećmi do 18. roku życia.

⁵ <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [dostęp: 19.02.2018].

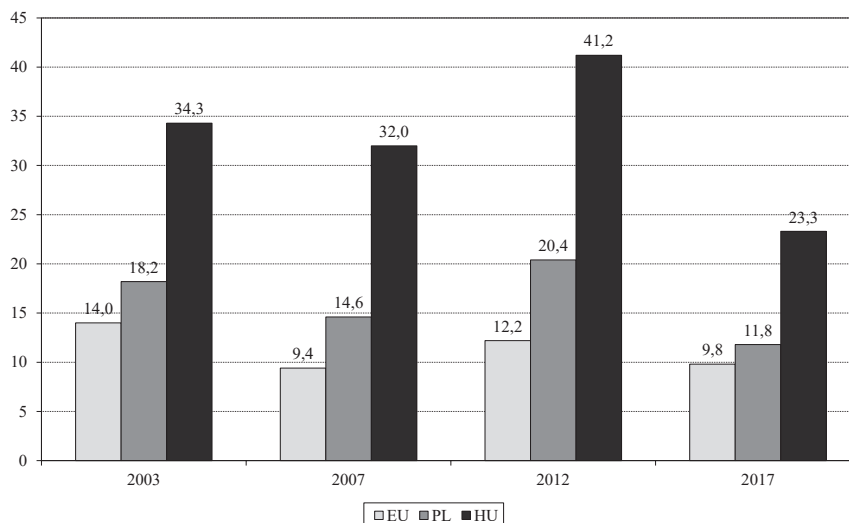
⁶ <https://bankizywnosci.pl/wp-content/uploads/2017/11/Sprawozdanie-merytoryczne-2015.pdf> [dostęp: 19.02.2018].

⁷ <https://bankizywnosci.pl/wp-content/uploads/2017/11/sprawozdanie-merytoryczne-2014.pdf> [dostęp: 19.02.2018].

⁸ <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [dostęp: 11.02.2018].

Wykres 2

Odsetek osób, które odpowiedziały przecząco na pytanie „Czy stać Pana (Panią) na posiłek zawierający mięso, drób lub ryby co drugi dzień (jeżeli miałby(-aby) Pan(i) na to ochotę)?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Europejskiego Badania Jakości Życia (EQLS).

Na przeciwnym biegunie jest nadprodukcja żywności oraz jej marnotrawstwo. Wg Eurostatu, w Polsce głównym źródłem marnowania żywności⁹ jest branża spożywcza, natomiast w krajach zachodnich najczęściej żywności marnują konsumenci. W Unii Europejskiej co roku marnuje się średnio około 88 milionów ton żywności, co szacunkowo odpowiada 143 mld euro¹⁰. Federacja Polskich Banków Żywności informuje, że rocznie traci się w Polsce 9 milionów ton żywności¹¹.

W Polsce do marnowania żywności w gospodarstwie domowym przyznaje się 34% osób ankietowanych w 2017 roku, 31% ankietowanych w 2016 roku i 35% badanych w 2014 roku, jak wynika z badań przeprowadzonych przez Instytut Kantar Millward Brown¹².

Podsumowanie

W artykule przedstawiono syntetycznie historię, zakres działania, efekty aktywności banków żywności oraz skalę problemów, które przyczyniły się do powstania i rozwoju ban-

⁹ http://www.niemarnuje.pl/files/sdz_2012_10_16_raport_marnowanie_fpbz.pdf [dostęp: 19.02.2018].

¹⁰ https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en [dostęp: 07.02.2018].

¹¹ <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [dostęp: 11.02.2018].

¹² https://www.google.pl/url?sa=t&rt=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewjC7N6MpsLZAhVHJFAKHToIDegQFgg0MAA&url=http%3A%2F%2Fwww.siedlce.pl%2Fcomponents%2Fdownload%2Fsend.php%3Fpos_id%3D3286&usg=AOvVaw1xlh4r1Oa1jOvdCkndQsHc [dostęp: 17.02.2018].

ków żywności na świecie i w Polsce. Trwa dyskusja, co jest przyczyną tak szybkiego rozwoju pomocy żywnościowej w krajach rozwiniętych. Pomoc żywnościowa dla najuboższych i potrzebujących zawsze była domeną państwa. Dopiero w ostatnich dekadach obserwuje się wzrost liczby niezależnych podmiotów, zazwyczaj pozarządowych organizacji pożytku publicznego zajmujących się pozyskiwaniem i redystrybucją żywności do najbardziej potrzebujących, co może być sygnałem, że programy rządowe nie radzą sobie z zabezpieczeniem podstawowej potrzeby i jednocześnie prawa człowieka, jakim jest dostęp do żywności. Niektórzy badacze sygnalizują, że banki żywności mogą być symptomem i symbolem nieefektywnej polityki redystrybucji nie tylko samej żywności, ale też dochodów i pogłębiających się nierówności społecznych w krajach rozwiniętych (McIntyre i in. 2016; Riches 2002). Inni wskazują, że profil dostarczanej przez banki żywności nie zawsze zapewnia odpowiednio zbilansowaną dietę, a więc ich działalność nie w pełni umożliwia dostęp do odpowiedniego jedzenia (Neter i in. 2016). W długim okresie czasu poleganie na żywności z banków żywności może doprowadzić do znacznych niedoborów i problemów zdrowotnych (Garratt 2017). Korzystanie z banków żywności oraz podobnych form bezpośredniego wsparcia również wiąże się z deprywacją społeczną, poczuciem bezradności, wstydu i innymi negatywnymi skutkami psycho-społecznymi (Douglas i in. 2015; Middleton i in. 2018), dlatego często wskazuje się, że problem niesamodzielności żywnościowej gospodarstw powinien być przede wszystkim rozwiązany przez dostęp do odpowiedniej pracy lub subsydiów, które umożliwiłyby normalne funkcjonowanie społeczne i życie na godnym poziomie (Dey, Humphries 2015). Korzystanie z banków żywności miało być ostatecznością.

Banki żywności powstały, ponieważ problem niedożywienia, a gdzie indziej nadmiaru żywności nie został efektywnie rozwiązany. Natomiast wydaje się, że wsparcie dla banków nie rozwiązuje podstawowego problemu i nie odpowiada na pytanie, w jaki sposób zaradzić okresowo pogłębiającej się niesamodzielności gospodarstw domowych w zakresie wyżywienia. Należałoby obiektywnie odpowiedzieć na pytanie, czy można ograniczyć zjawisko niesamodzielności gospodarstw i zapobiec problemowi u źródła. Jednak niesamodzielność gospodarstw w zakresie wyżywienia w większej lub mniejszej skali i tak będzie występować, dlatego społeczeństwo będzie musiało zdecydować się na wykorzystanie konkretnych narzędzi wyrównujących dysproporcje w dostępie do żywności. Tu pojawia się pytanie, czy banki żywności stanowią najbardziej efektywne rozwiązanie w zakresie dostarczenia żywności do osób potrzebujących, tzn. czy banki żywności mogą zapewnić bardziej sprawny instytucjonalnie mechanizm dystrybucji żywności dla potrzebujących niż inne podmioty i instytucje. Upowszechnienie się tych podmiotów może świadczyć na rzecz twierdzącej odpowiedzi na to pytanie, ale kwestia ta powinna zostać dogłębnie zbadana. W przypadku, gdyby banki stanowiły najlepsze rozwiązanie w zakresie redystrybucji żywności, należałoby wskazać dobre praktyki w tym zakresie, biorąc pod uwagę zróżnicowanie banków pod względem organizacji pracy, dystrybucji, profilu darczyńców itd. Należy tu szczególnie zwrócić uwagę na działania zmierzające do zwiększenia dopasowania profilu żywności do potrzeb końcowych odbiorców i zastosowania algorytmów i innych rozwiązań z zakresu projektowania rynku, które zwiększają ich efektywność (*market design*) (Roth 2016; Sönmez i in. 2016). Z przedstawionych danych dotyczących niedożywienia, strat żywności, a także dążenia do bardziej zrównoważonego rozwoju ekonomiczno-społecznego wynika

pilna potrzeba zamiany polityki wyżywieniowej i żywnościowej, a także innych polityk, które by zagwarantowały bardziej harmonijny wzrost gospodarczy.

Bibliografia

- Bacon C.M., Baker G.A. (2017), *The rise of food banks and the challenge of matching food assistance with potential need: towards a spatially specific, rapid assessment approach*, "Agriculture and Human Values", No. 34(4), DOI: <https://doi.org/10.1007/s10460-017-9783-y>.
- Coleman-Jensen A., Gregory C., Singh A. (2014), *Household food security in the United States in 2013*, "USDA-ERS Economic Research Report", No. 173, https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/45265/48787_err173.pdf?v=42265
- De Boeck E., Jaxsens L., Goubert H., Uyttendaele M. (2017), *Ensuring food safety in food donations: Case study of the Belgian donation/acceptation chain*, "Food Research International", No. 100, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodres.2017.08.046>.
- Dey K., Humphries M. (2015), *Recounting Food Banking: A paradox of counterproductive growth*, "Third Sector Review", No. 21(2).
- Douglas F., Sapko J., Kiezebrink K., Kyle J. (2015), *Resourcefulness, Desperation, Shame, Gratitude and Powerlessness: Common Themes Emerging from A Study of Food Bank Use in Northeast Scotland*, "AIMS Public Health", No. 2(3), <https://doi.org/10.3934/publichealth.2015.3.296>.
- Garratt E. (2017), *Please sir, I want some more: an exploration of repeat foodbank use*, "BMC Public Health", No. 17, DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4847-x>.
- Goryńska-Goldmann E., Gazdecki M., Wielicka-Regulska A. (2016), *Quality of Life vs Consumers' Behaviours and Food habits*, "Intercathedra", No. 32-2.
- Jensen H.H. (2002), *Food Insecurity and the Food Stamp Program*, "American Journal of Agricultural Economics", No. 84(5), DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8276.00382>.
- Kołodziejczak M., Andrzejewska A. (2016), *Typologia krajów świata ze względu na sytuację żywnościową ludności*, „Journal of Agribusiness and Rural Development”, No. XL(2), DOI: <http://dx.doi.org/10.17306/JARD.2016.35>.
- McIntyre L., Tougas D., Rondeau K., Mah C.I. (2016), *"In"-sights about food banks from a critical interpretive synthesis of the academic literature*, "Agriculture and Human Values", No. 33(4), DOI: <https://doi.org/10.1007/s10460-015-9674-z>.
- Middleton G., Mehta K., McNaughton D., Booth S. (2018), *The experiences and perceptions of food banks amongst users in high-income countries: An international scoping review*, "Appetite", No. 120, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.appet.2017.10.029>.
- Neter J.E., Coosje Dijkstra S., Marjolein Visser, Ingeborg A. Brouwer (2016), *Dutch food bank parcels do not meet nutritional guidelines for a healthy diet*, "British Journal of Nutrition", No. 116(3), DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007114516002087>.
- Papargypoulou E., Lozano R.K., Steinberger J., Wright N., Ujang Z. bin. (2014), *The food waste hierarchy as a framework for the management of food surplus and food waste*, "Journal of Cleaner Production", No. 76, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.04.020>.
- Pawlak K. (2016), *Food Security Situation of Selected Highly Developed Countries Against Developing Countries*, "Journal of Agribusiness and Rural Development", No. XL(2), DOI: <http://dx.doi.org/10.17306/JARD.2016.42>.
- Priefer C., Jörissen J., Bräutigam K.-R. (2016), *Food waste prevention in Europe - A cause-driven approach to identify the most relevant leverage points for action*, "Resources, Conservation and Recycling", No. 109, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2016.03.004>.

- Raak N., Symmank C., Zahn S., Aschemann-Witzel J., Rohm H. (2017), *Processing- and product-related causes for food waste and implications for the food supply chain*, "Waste Management", No. 61, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2016.12.027>.
- Riches G. (2002), *Food Banks and Food Security: Welfare Reform, Human Rights and Social Policy. Lessons from Canada?*, "Social Policy & Administration", No. 36(6), DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9515.00309>.
- Roth A.E. (2016), *Who Gets What — and Why: The New Economics of Matchmaking and Market Design* (Reprint edition), Eamon Dolan/Mariner Books, Boston.
- Sönmez E., Lee D., Gómez M.I., Fan X. (2016), *Improving Food Bank Gleaning Operations: An Application in New York State*, "American Journal of Agricultural Economics", No. 98(2), DOI: <https://doi.org/10.1093/ajae/aav069>.
- <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e.pdf> [dostęp: 20.02.2018].
- <http://www.eurofoodbank.eu/> [dostęp: 24.03.2016].
- www.bankizywnosci.pl [dostęp: 05.2016].
- <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [19.02.2018].
- <https://bankizywnosci.pl/wp-content/uploads/2017/11/Sprawozdanie-merytoryczne-2015.pdf> [dostęp: 19.02.2018].
- <https://bankizywnosci.pl/wp-content/uploads/2017/11/sprawozdanie-merytoryczne-2014.pdf> [dostęp: 19.02.2018].
- <https://bankizywnosci.pl/o-bankach-zywnosci/informacje-ogolne/> [dostęp: 11.02.2018].
- http://www.niemarnuje.pl/files/sdz_2012_10_16_raport_marnowanie_fpbz.pdf [dostęp: 19.02.2018].
- https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en [dostęp: 07.02.2018].
- https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjC7N6Mp_sLZAhVHJFAKHToIDegQFggoMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.siedlce.pl%2Fcomponent-s%2Fdownload%2Fsend.php%3Fpos_id%3D3286&usg=AOvVaw1xlh4rIOa1jOvdCkndQsHc [dostęp: 17.02.2018].

The Role and Activity of Food Banks in Reducing Food Waste and Malnutrition in Poland

Summary

Food waste on a large scale and the growing percentage of undernourished people are the phenomena that have contributed to the popularisation of food banks. Food banks are independent organisations of public benefit that transfer food from donors directly or indirectly to people in need. They complement activities of state aid and have recently been increasingly replacing it. The article presents the history and effects of banks' activities against the background of phenomena that have caused the creation of these organisations. The work also includes opinions on the role and functioning of food banks, pointing out to the urgent need to change food policy to better suit the challenges of food waste, income disparities, and famine and malnutrition phenomena in economically worse situated social groups.

Key words: food waste, malnutrition, food insecurity, food banks, food policy.

JEL codes: D10, D47, E61, H55

Роль и активность банков продовольствия в ограничении потерь пищи и недоедания в Польше

Резюме

Трата пищи в крупных масштабах и растущий процент недоедающих людей – явления, которые способствовали популяризации банков продовольствия. Банки продовольствия (пищевые банки) – независимые организации благотворительного характера, передающие продовольствие от доноров напрямую или опосредованным образом лицам, нуждающимся в нем. Своими действиями они дополняют, а в последнее время все чаще замещают помощь со стороны государства. В статье представили историю, процедуры и эффекты деятельности банков на фоне явлений, которые вызвали возникновение этих единиц. В работе содержатся также разные высказывания насчет роли и функционирования пищевых банков, обращая внимание на неотложную потребность в изменении продовольственной политики и политики пропитания, чтобы они лучше отвечали вызовам, связанным с тратой пищи, неравными доходами и сопутствующими им явлениями голода и недоедания в социальных группах, хуже справляющихся в экономическом отношении с этим.

Ключевые слова: трата пищи, недоедание, продовольственная безопасность, банки продовольствия, продовольственная политика, политика пропитания.

Коды JEL: D10, D47, E61, H55

Artykuł zaakceptowany do druku w marcu 2018 roku

Afiliacja:

dr Anna Wielicka-Regulska

Żaneta Mitmańska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Wydział Ekonomiczno-Społeczny

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

e-mail: regulska@up.poznan.pl

dr Marietta Kiss

University of Debrecen

Faculty of Economics and Business

Institute of Marketing and Commerce